

บทที่ 4

ปัญหาการนำเกณฑ์ของไรส์ มาใช้ประเมินคุณภาพงานแปลเรื่องกามนิต

ปัญหาการนำเกณฑ์ของไรส์มาใช้ประเมินคุณภาพงานแปลเรื่องกามนิต คือ หากแปลกามนิตด้วยยุทธศาสตร์ที่ไรส์เห็นว่าเหมาะสมคือยุทธศาสตร์โน้มหาปริเจตต์ันทาง จะหมายความว่าให้ โนมหาบริบททางวัฒนธรรมของ “อังกฤษ” หรือ “อินเดีย” กล่าวตามหลักของไรส์คือ ปัจจัยผู้ฟังที่ส่งผลกระทบต่อผู้ฟัง (= ผู้อ่าน) ชาวอังกฤษ หรือชาวอินเดีย

ผู้วิจัยเห็นว่าหากมองในทัศนะของไรส์ น่าจะหมายถึงชาวอังกฤษ นอกจากจะเป็นการตีความเกณฑ์ของไรส์โดยอนุโลม

ประเด็นนี้ เป็นเรื่องของบริบททางวัฒนธรรมนั่นเอง ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรขอทำความเข้าใจในเรื่องประเด็นเกี่ยวกับบริบททางวัฒนธรรมให้กระจ่างก่อน ว่าไรส์มีทัศนะอย่างไรเรื่องบริบททางวัฒนธรรม

จากนั้นจึงวิเคราะห์ว่า จะสังเกตได้อย่างไร ว่าเกณฑ์ของไรส์สามารถวัดได้อย่างพอเพียงตามที่สมควรหรือไม่

4.1 บริบททางวัฒนธรรมของไรส์

ไรส์ (Reiss, 2000a:67-8) กล่าวว่าปัจจัยนอกภาษา (extra-linguistic factors) ที่ประกอบขึ้นเป็นบริบทสถานการณ์นั้น ตรงกับที่ไนดา (Nida, 1964:243) เรียกว่าบริบทสื่อสาร (communicative context) อันได้แก่ สภาพการณ์แวดล้อมที่เกี่ยวข้องในการสื่อสารต้นทาง รวมทั้งเรื่องเวลา สถานที่ ผู้ประพันธ์ ผู้ฟัง และเจตนา สื่อหนึ่ง และยังหมายถึงบริบททางวัฒนธรรมของภาษาต้นทาง (cultural context of the

source language) อีกโสดหนึ่งด้วย ดังที่ไรส์ (Reiss, 2000a: 67-8) [คำแปลของผู้วิจัย] กล่าวว่า:

The extra-linguistic determinants have to do with extra-linguistic conditions that affect linguistic forms. As Harald Weinrich (1966, p 19) stated elsewhere, 'Words belong to sentences, texts, and situations.' Applying this thesis in our terminology, 'sentences' are the microcontext, 'texts' are the macrocontext and 'situations' are the extra-linguistic factors which in this sense constitute the *situational* context. These terms summarize what E. A. Nida (1964, p.243) calls on the one hand the 'communicative context' (= circumstances involved in the original communication, including such matters as time, place, author, audience, intent), and on the other hand the 'cultural context of the source language.'

ตัวกำหนดนอกภาษา เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขนอกภาษาที่ส่งผลต่อรูปของภาษา ดังที่ฮาร์ลด์ ไวน์ริช (1966, หน้า19) กล่าวไว้ในที่อื่นว่า, 'คำเป็นของประโยค ของบริเฉท และของสถานการณ์' เมื่อนำหลักนี้มาใช้กับคำศัพท์ของเรา 'ประโยค' ก็คือจุลบริบท 'บริเฉท' คือมหัพบริบท และ 'สถานการณ์' คือปัจจัยนอกภาษา ซึ่งตามความหมายนี้ประกอบขึ้นเป็นบริบทสถานการณ์ คำศัพท์เหล่านี้สรุปสิ่งที่ อี. เอ. ไนดา (1964, หน้า 243) เรียกว่า 'บริบทการสื่อสาร' (= สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องในการสื่อสารต้นทาง รวมทั้งปัจจัยต่าง ๆ เช่น เวลา สถานที่ ผู้ประพันธ์ ผู้ฟัง เจตนา) โสดหนึ่ง และ 'บริบททางวัฒนธรรมของบริเฉทต้นทาง' อีกโสดหนึ่ง

"บริบททางวัฒนธรรมของภาษาต้นทาง" ในทัศนะของไนดา ตรงกับที่ไรส์เรียกว่า "ตัวกำหนดด้านสถานที่และผู้ฟัง" (place- and audience-related determinants) (Reiss, 2000a:78, เชนเจอร์ 106) หรือตัวกำหนดนอกภาษา - ปัจจัยด้านสถานที่และปัจจัยด้านผู้ฟัง (extralinguistic determinants – place factor and audience factor) (อ้างแล้ว:74-82) รายละเอียดเกี่ยวกับตัวกำหนดทั้งสองดังกล่าว

ไรส์อธิบายไว้ในหัวข้อ "ปัจจัยด้านสถานที่" (อ้างแล้ว:74-8) และ "ปัจจัยด้านผู้ฟัง" (อ้างแล้ว:78-82)

สรุปคือ "ตัวกำหนดนอกภาษา - ปัจจัยด้านสถานที่และปัจจัยด้านผู้ฟัง" ของไรส์ ประกอบขึ้นเป็นบริบททางสังคมและวัฒนธรรม หรือบริบทสถานการณ์ของไรส์ ซึ่งเท่ากับบริบทการสื่อสาร + บริบททางวัฒนธรรมของภาษาต้นทางของโนดา

4.2 บริบทวัฒนธรรมเรื่องกามนิต

เนื้อหาเรื่อง "กามนิต" อยู่ในบริบทวัฒนธรรมอินเดีย

ผู้ประพันธ์ปริจเฉทต้นทางแรกเริ่มอันติมะเป็นชาวเดนมาร์ก ดังนั้นบทประพันธ์ย่อมได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมเดนมาร์ก เป็น "ตัวกรองทางวัฒนธรรม" ตัวแรก

การใช้ภาษาเยอรมัน ย่อมได้รับผลกระทบจากวัฒนธรรมเยอรมัน เป็นตัวกรองทางวัฒนธรรมตัวที่สอง

เมื่อแปลเป็นพากย์อังกฤษ ย่อมได้รับผลกระทบจากวัฒนธรรมอังกฤษ เป็นตัวกรองทางวัฒนธรรมตัวที่สาม

เมื่อแปลเป็นไทยก็เท่ากับว่า "อินเดีย" ผ่านตัวกรองทางวัฒนธรรมตัวที่สี่ คือการมองผ่าน "แว่นวัฒนธรรมไทย"

"อินเดีย" ในปริจเฉทต้นทางแรกเริ่มอันติมะ (พากย์เยอรมัน) ในปริจเฉทต้นทาง (พากย์อังกฤษ) หรือในปริจเฉทเป้าหมาย (พากย์ไทย) ก็ตาม ล้วนไม่

¹ ชาวเดนมาร์กในพื้นที่หนึ่งในสามของประเทศ (Slesvig-Holsten) พูดภาษาเยอรมัน ภาษาเยอรมันยังเป็นภาษาสำคัญ (gateway language) ภาษาหนึ่งที่ช่วยถ่ายทอดวรรณกรรมจากภาษาที่มีผู้ใช้มากกว่า ให้แพร่หลายออกไป (Dollerup, 1997:49)

นำตรงกับภาพลักษณ์แห่งตนที่คนอื่นเฝ้ามองเห็นตนเอง (self-image) ดังที่ Witte (1994:71) [คำแปลของผู้วิจัย] กล่าวไว้ว่า

...the idea people form about a foreign culture will usually not correspond to the image the culture would claim for itself. .

...ความคิดของคนเราเกี่ยวกับวัฒนธรรมอื่น มักไม่ตรงกันกับภาพลักษณ์ที่วัฒนธรรมนั้นยอมอ้างว่าเป็นของตน

และ Witte ยังกล่าวอีกด้วยว่า (Witte, 1994:71)

The translator thus deals with (at least) two persons from different cultures who have preconceived ideas about each other, ideas which, in general, are not 'adequate' in so far as they do not correspond to the respective foreign culture's 'self-image'.

ดังนั้นผู้แปลจึงต้องเผชิญกับบุคคล (อย่างน้อย) สองคนที่ต่างวัฒนธรรมกัน อีกทั้งต่างก็มีความคิดล่วงหน้าเกี่ยวกับอีกฝ่ายหนึ่งอยู่แล้ว โดยทั่วไปถือว่าความคิดนี้ไม่ 'พอเพียง' เนื่องจากไม่ตรงกับ 'ภาพลักษณ์แห่งตน' ของวัฒนธรรมอื่นนั้น [คำแปลของผู้วิจัย]

Witte (1994:72) เห็นว่า ภาพลักษณ์ที่วัฒนธรรมหนึ่งอ้างว่าเป็นภาพลักษณ์แห่งตน (the image a culture claims for itself) อาจแยกเป็นภาพลักษณ์แห่งตน (its self-image) และภาพลักษณ์แห่งตนโดยคำนึงถึงวัฒนธรรมอื่น (the image of itself with regard to other culture) หมายถึงภาพลักษณ์ที่วัฒนธรรมนั้นเชื่อว่าจะทำให้/ต้องการทำให้วัฒนธรรมอื่นมองเห็น (the image it believes/wants to evoke in another culture)

Witte (อ้างแล้ว:72) เห็นว่า ผู้แปลควรถ่ายทอดภาพลักษณ์ของวัฒนธรรมต้นทางไปยังผู้รับสารเป้าหมาย ให้ตรงกับภาพที่วัฒนธรรมต้นทางอ้างว่าเป็นภาพลักษณ์แห่งตน ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะตรงกับทัศนคติของไรส์ แม้ว่าไรส์จะกล่าวแต่เพียง

ว่าให้ถ่ายถอด "ภาพ" (picture) จากโลกของผู้อ่านภาษาต้นทางมาสู่โลกทางความคิดของผู้อ่านภาษาเป้าหมาย (Reiss, 2000a:81) โดยไม่ได้อ้างถึงประเด็น "ภาพลักษณ์แห่งตน"

สมมูลภาพกับปริจเฉตต้นทางที่เป็นประเภทปริจเฉตมุ่งรูปแบบ (ตามเกณฑ์ของไรส์) เน้นการโน้มหาปริจเฉตต้นทาง ซึ่งย่อหมายถึงความว่า ผู้แปลจะต้องแปลให้เห็น "อินเดีย" ตรงกับที่ปริจเฉตต้นทางเห็น (คือผ่านสายตาดังอังกฤษ อันเป็นการโน้มหาปริจเฉตต้นทาง มิใช่ผ่านสายตาของไทย อันเป็นการโน้มหาปริจเฉตเป้าหมาย) จึงจะถือว่าสื่อสารโลกทัศน์มุมมองของปริจเฉตต้นทางอย่างสมมูลพอเพียง

อย่างไรก็ดี ยุทธศาสตร์การแปลของท่านเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป เป็นแบบโน้มหาปริจเฉตเป้าหมาย จึงไม่ตรงกับแนวทางที่ระบุไว้ในเกณฑ์ของไรส์

4.3 ผลกระทบจากบริบททางวัฒนธรรม: ความห่าง-ไกลทางวัฒนธรรม

นอร์ดกล่าวว่า ในการทำงานแปล ความแตกต่างทางวัฒนธรรมทำให้ผู้แปลต้อง "กระโจนข้ามกำแพงวัฒนธรรม" มาสู่ถิ่นแดนของภาษาเป้าหมาย (Nord, 2000:201) แต่นอร์ดเห็นว่าแม้บางประเทศที่ใช้ภาษาเดียวกัน (เช่น เยอรมัน ออสเตรีย และบางส่วนของสวิตเซอร์แลนด์) ก็อาจแตกต่างกันในเรื่องพฤติกรรมต่าง ๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับภาษา ขณะที่บางประเทศใช้ภาษาต่างกัน อาจใกล้กันในเรื่องพฤติกรรมอันไม่เกี่ยวกับภาษา เช่น ระบบคุณค่า (อั้งแล้ว:204)

เมื่อเราพิจารณาทัศนคติของไนดา เราจะพบแง่คิดที่น่าสนใจ และน่าจะเป็นกรอบความคิดเดียวกันกับไรส์ กล่าวคือไนดาเห็นว่าผลกระทบจากบริบททางวัฒนธรรมทำให้เกิดงานแปลสามลักษณะ ดังต่อไปนี้คือ

4.3.1 งานแปลสามลักษณะ

งานแปลสามลักษณะ แบ่งตามผลกระทบจากบริบททางวัฒนธรรม หรือความห่าง-ใกล้ทางภาษาและทางวัฒนธรรมของรหัสสื่อสาร ซึ่งทำให้เกิดปัญหาแตกต่างกันไปในการแปล (Nida, 1964/2000:130) (ดูแผนผังที่ 4 ประกอบ) ได้ดังนี้คือ:

4.3.1.1 ภาษาและวัฒนธรรมใกล้เคียงกัน

เช่น งานแปลจากภาษาฮิบรูเป็นภาษาอาหรับ ปัญหาการแปลมีน้อย แต่ต้องระวัง "มิตรเทียม" (false friends) เช่น คำว่า demand ของอังกฤษกับ demander ของฝรั่งเศส

4.3.1.2 ภาษาห่างกัน แต่วัฒนธรรมใกล้เคียงกัน

ตัวอย่างเช่น แปลจากภาษาสวีเดน (ตระกูลอินโดยูโรเปียน) เป็นภาษาฟินแลนด์ (ตระกูลฟินโน-อูกรีเยน) งานแบบนี้ผู้แปลต้องปรับรูปภาษา (formal shifts) แต่ความคล้ายคลึงทางวัฒนธรรมทำให้มีเนื้อหาที่เทียบเคียงกันได้ จึงแปลไม่ยากเท่ากับงานที่ทั้งภาษาและวัฒนธรรมห่างกัน

4.3.1.3 ภาษาและวัฒนธรรมต่างกัน

เช่น แปลภาษากรีกเป็นภาษาชวา งานแปลแบบนี้มีปัญหามากที่สุดเพราะความแตกต่างทางวัฒนธรรมสร้างปัญหาให้แก่ผู้แปลได้มากกว่าความแตกต่างทางโครงสร้างภาษา

4.3.1.4 กรณี "กามนิต" คล้ายข้อ 4.3.1.2

"กามนิต" คล้ายกับกรณีงานที่ "ภาษาห่างกัน แต่วัฒนธรรมใกล้เคียงกัน" ของไนดา (ข้อ 4.3.1.2) โดยอนุโลม

งานที่ "ภาษาห่างกัน แต่วัฒนธรรมใกล้เคียงกัน" ของไนดาในข้อ 4.3.1.2 ภาษาและวัฒนธรรมของบริเฉตต้นทางเกิดในแหล่งเดียวกัน เช่น

ภาษาอังกฤษและบริบทวัฒนธรรมอังกฤษ มีที่ต่างแหล่งกันอย่างไรในกรณีของกามนิต พากย์ภาษาอังกฤษ ที่อยู่ในบริบทวัฒนธรรมอินเดีย (แบบที่ 4 ในแผนผังที่ 3)

ผลกระทบจากความห่าง-ไกลทางวัฒนธรรมคือ ความคิดต่าง ๆ ที่แสดงอยู่ในบริเจตต้นทางย่อมสะท้อนถึงวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่ง แต่ “ผู้ฟังเป้าหมาย” (the intended audience) อาจไม่มีความคิดดังกล่าว หรืออาจให้คุณค่ากับความคิดทำนองเดียวกันนั้นต่างไป ดังที่ไนดา (Nida, 2000:6) [คำแปลของผู้วิจัย] กล่าวว่า

In the first place, the ideas represented in the source text are a reflection of a particular culture, and the intended audience of a translation may not share such concepts nor place the same value on the corresponding ideas.

ในประการแรก ความคิดต่าง ๆ ที่แสดงไว้ในบริเจตต้นทาง ย่อมสะท้อนถึงวัฒนธรรมหนึ่งโดยเฉพาะ และผู้อ่านที่งานแปลนั้นมุ่งสื่อสารถึง อาจจะไม่มีการอบความคิดเช่นนั้น หรือให้คุณค่ากับความคิดต่าง ๆ ที่สมนัยกันนั้นไม่เหมือนกัน

เมื่อนำหลักดังกล่าวมาพิจารณากรณี “กามนิต” ก็พบว่า มีปัญหาซับซ้อนยิ่งกว่านั้น เพราะความคิดที่แสดงอยู่ในบริเจตต้นทางมิได้สะท้อนถึง “วัฒนธรรมหนึ่ง” แต่สะท้อนถึงสองวัฒนธรรมอย่างซับซ้อน คือสะท้อนถึงบริบทวัฒนธรรมอินเดียและบริบทวัฒนธรรมอังกฤษ (ตามบริบทการสื่อสารที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อ) วัฒนธรรม “อินเดีย” ใน “กามนิต” เป็น “อินเดีย” ที่ผ่าน “แว่นวัฒนธรรมอังกฤษ” (เราไม่ถอยกลับไปไกลถึงภาษาเยอรมัน เพราะ “กามนิต” พากย์ไทยมิได้แปลจากภาษาเยอรมัน) แต่ไม่ว่าอย่างไรก็ตาม “อินเดีย” ของผู้อ่านพากย์อังกฤษโดยทั่วไปก็น่าจะ “วิเทศ” (exotic) ยิ่งกว่า “อินเดีย” ของผู้อ่านชาวไทย

Nida (2000:11) กล่าวว่าความแตกต่างทางวัฒนธรรม อาจทำให้ผู้แปลต้องใส่หมายเหตุไว้ในเชิงอรรถ หรือเขียนอธิบายไว้ในบทเกริ่นนำ

Tymoczko (1999:27) กล่าวว่าผู้แปลอาจพบตำนาน ขนบจารีต หรือสภาพเศรษฐกิจที่แฝงนัยอยู่ในบริเจต หากต้องการให้ผู้อ่านงานแปลเข้าถึง

ข้อมูลที่แฝงนัยอยู่นี้ได้ ก็ต้องแจ้งข้อมูลดังกล่าวให้แจ้งชัดในงานแปลหรือใน paratextual devices ตัวอย่างเช่น ในเชิงอรรถ ภาคผนวก บทนำ บทส่งท้าย เป็นต้น

Urpo Kovala (1996:125) กล่าวว่าหมายเหตุ รวมทั้งบทนำ เรื่อง เป็นวิธีการหนึ่งของผู้แปลหรือ “คนกลาง” (mediators) คนอื่น ๆ ใช้ช่วยโน้มนำ ปริเจตนาสู่ผู้อ่าน หมายเหตุอาจอยู่ในเชิงอรรถหรือตรงท้ายเล่มก็ได้ มักใช้เพื่อ อธิบาย “ความเป็นจริง” (realia) ที่ผู้แปลคิดว่าผู้อ่านคงไม่รู้ เช่น หน่วยเงินตราหรือ มาตราวัด ยศบรรดาศักดิ์ คำที่ใช้เรียกบุคคล ชื่อสถานที่และบุคคลหรือสถาบันต่าง ๆ

Tymoczko (1999:28) กล่าวว่าเมื่องานวรรณกรรม มุ่งสื่อสาร ไปยังผู้อ่านที่ร่วมวัฒนธรรมเดียวกันกับวัฒนธรรมของปริเจตน์นั้น จึงจะสามารถ (และ มักจะ) แฝงนัยวัฒนธรรม ตำนานและข้อมูลทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวได้ ไม่ว่าผู้อ่าน จะมาจากวัฒนธรรมที่เด่นกว่าหรือวัฒนธรรมที่ด้อยกว่าก็ตาม เพราะผู้อ่านย่อม ตระหนักถึงนัย และย่อมมีภูมิหลังทางวัฒนธรรมพอเพียงให้เข้าใจได้

เมื่อนำข้อสังเกตต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นมาวิเคราะห์งาน แปล “กามนิต” ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่า “กามนิต” พากย์ไทยน่าจะละการแจ้งนัย ทางวัฒนธรรม (cultural explication) ไม่ว่าจะด้วยวิธีใช้คำเสริมมาวางประกบ ใช้คำอธิบายในวงเล็บ หรือคำอธิบายใน paratextual devices ต่าง ๆ เช่น เชิงอรรถ คำอธิบายท้ายบท คำอธิบายในบทเกริ่นนำ เป็นต้น (หรือกล่าวอีก อย่างคือมีการแฝงนัยทางวัฒนธรรมมากขึ้น) และหากมีการแจ้งนัยด้วยคำ อธิบายใน paratextual devices ก็น่าจะเป็นเพราะเหตุผลทางภาษา (อังกฤษ- ไทย) มากกว่าเหตุผลทางบริบทวัฒนธรรม (อินเดีย-ไทย)

การแจ้งนัยและการแฝงนัย จึงเป็นประเด็นที่ผู้ประเมิน อาจสังเกตเห็นผลกระทบจากบริบททางวัฒนธรรมได้ แต่ต้องเป็นการแจ้งนัย และการแฝงนัยทางวัฒนธรรมเท่านั้น ไม่ใช่การแจ้งนัยและการแฝงนัยที่เกิด เนื่องจากสาเหตุอื่น ๆ

เพื่อทำความเข้าใจในเรื่องนี้ ผู้วิจัยขออธิบายเรื่องการแจ้งนัย และการแฝงนัย จากมุมมองของนักวิชาการด้านการแปลท่านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

4.3.2 การแจ่งนัย (Explicitation) และการแฝงนัย (Implicitation)

Vinay และ Darbelnet (Vinay and Darbelnet, 1958:8; อ้างถึงใน Klaudy, 1998:80) นิยามการแจ่งนัย (Explicitation) [คำแปลของผู้วิจัย] ว่า:

...the process of introducing information into the target language which is present only implicitly in the source language, but which can be derived from the context or the situation.

...กระบวนการนำข้อมูล ซึ่งเพียงแฝงอยู่ในภาษาต้นทาง แต่ตีความได้จากบริบทของสถานการณ์ ไปสู่ภาษาเป้าหมาย

Vinay และ Darbelnet (Vinay and Darbelnet, 1958:10, อ้างถึงใน Klaudy, 1998:80) นิยามการแฝงนัย (Implicitation) [คำแปลของผู้วิจัย] ว่า:

...the process of allowing the target language situation or context to define certain details which were explicit in the source language.

...กระบวนการยอมให้สถานการณ์หรือบริบทของภาษาเป้าหมาย จำกัดความรายละเอียดบางประการซึ่งแจ่งชัดอยู่ในภาษาต้นทาง

การแจ่งนัยอาจแบ่งได้เป็น 4 ประเภท (Klaudy, 1998:80-4) คือ:

4.3.2.1 การแจ่งนัยซึ่งเลี่ยงไม่ได้ (Obligatory explicitation)

เกิดจากความแตกต่างของโครงสร้างทางวากยสัมพันธ์และความหมายของภาษาทั้งสอง การแจ่งนัยแบบนี้เลี่ยงไม่ได้ ไม่เช่นนั้นจะได้ประโยคที่ผิดหลักไวยากรณ์ของภาษาเป้าหมาย เช่น ในกรณีที่ไม่มีคำประเภทเดียวกัน ("missing categories")

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเช่น ภาษาไทยไม่มี definite article เวลาแปลเป็นภาษาอังกฤษซึ่งมี definite article อาจต้องเสริมคำ (คือ definite article) ลงในบริบทเป้าหมาย หรือในกรณีที่วงอรรถ (semantic field) ไม่ตรงกัน เช่น การแปลคำว่า brother เป็นภาษาไทย ต้องแจ่งนัยว่าเป็นพี่หรือน้อง เป็นต้น

4.3.2.2 การเจงนัยซึ่งเลือกได้ (Optional explicitation)

การเจงนัยประเภทนี้ เกิดจากยุทธศาสตร์การสราง
บริจเขตและความที่แต่ละภาษานิยมวลีลาแตกต่างกัน ที่เรียกวา "เลือกได้" ก็เพราะ
แม้จะไม่เจงนัย เราก็ยังอาจแปลความออกมาได้ถูกหลักไวยากรณ์ทุกประการ แม้ว่า
ภาษาจะแปร่ง ชัดหู หรือผิดธรรมชาติของภาษาเป้าหมาย

ตัวอย่างการเจงนัยประเภทนี้ได้แก่ การเติมคำเชื่อม
ที่ต้นวลีหรือประโยคเพื่อกระชับการเชื่อมตอ การให้อนุประโยคแทนโครงสร้างประโยคที่
ซับซ้อน เป็นต้น (Doherty, 1987 อ้างถึงใน Kinga Klaudy, 1998:83; Vehmas-
Lehto, 1989 อ้างถึงใน Kinga Klaudy, 1998:83)

4.3.2.3 การเจงนัยเชิงปฏิบัตินิยม (Pragmatic

explicitation)

แอนโทนี พิม (Pym, 1993 อ้างถึงใน Kinga Klaudy,
1998:83) กล่าวว่า ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ทำให้ผู้แปลจำต้องอธิบายข้อมูลทาง
วัฒนธรรมที่แฝงอยู่ เพราะสมาชิกชุมชนชาวภาษาเป้าหมายอาจไม่มีความรู้บาง
ประการ ที่ชาววัฒนธรรมต้นทางถือว่าเป็นความรู้รอบตัวทั่วไป ตัวอย่างเช่น ชื่อหมู่บ้าน
แม่น้ำ ชื่ออาหารและเครื่องดื่ม ที่ชุมชนภาษาต้นทางรู้จักกันดี แต่ชาวภาษาเป้าหมาย
อาจไม่รู้จัก ตัวอย่างเช่น แปล Maros ว่า "แม่น้ำมารอส" เป็นต้น

4.3.2.4 การเจงนัยซึ่งแฝงอยู่ในการแปล (Translation-

inherent explicitation)

เกิดเนื่องจากธรรมชาติของกระบวนการแปล ผู้แปล
จำต้องนำความคิดต่าง ๆ ที่แต่แรกเริ่มเกิดขึ้นในภาษาต้นทาง มาประกอบขึ้นในภาษา
เป้าหมาย (Klaudy, 1993 อ้างถึงใน Klaudy, 1998:83)

การเจงนัยประเภทนี้สืบเนื่องมาจากสมมติฐานการ
เจงนัย (explicitation hypothesis) ของ Blum-Kulka (1986:19, 21 อ้างถึงใน
Laviosa-Braithwaite, 1998:289) และถือว่าเป็นสากลลักษณะของการแปล

หรือ Universal Features of Translation เป็นลักษณะทางภาษาที่มักปรากฏในงาน
แปลมากกว่าในงานต้นทาง เป็นปรากฏการณ์ที่ไม่ขึ้นกับคู่ภาษาที่เกี่ยวข้องในกระบวนการแปล
สากลลักษณะของการแปล ได้แก่ การทำให้ง่ายและการเลี่ยงคำซ้ำ (simplification and avoidance

Blum-Kulka ค้นพบลักษณะนี้จาก cohesion markers ที่เปลี่ยนประเภทคลาดเคลื่อนไปจากปริจเฉทต้นทาง และพบว่าผู้แปลเติมคำเข้าไปในปริจเฉทแปล Blum-Kulka จึงตั้ง "สมมติฐานการเจงนัย" ขึ้นว่า ตามธรรมดา ปริจเฉทแปลย่อมมีการเจงนัยมากกว่าปริจเฉทต้นทางเสมอ ไม่ว่าจะป็นงานแปลคู่ ภาษาใด ปริจเฉทประเภทใด ใช้ระดับภาษาใดก็ตาม (Blum-Kulka, 1986 อ้างถึงใน Klaudy, 1998:84; Seguinot, 1988 อ้างถึงใน Klaudy, 1998:84)

Kinga Klaudy ก็มีทัศนะทำนองเดียวกันว่าแม้การแฝงนัย/เจงนัย การเสริมความ/ละความ จะเกี่ยวข้องกันอย่างแยกไม่ออกอยู่ในกระบวนการแปล แนวโน้มให้เจงนัยก็ยิ่งมักจะแรงกว่าแนวโน้มให้แฝงนัยเสมอ (Klaudy, 1998:84)

อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยเห็นว่าทั้งสองทัศนะดังกล่าว คือของ Blum-Kulka และของ Klaudy ต่างไม่ได้แยกแยะการเจงนัยทางภาษาหรือทางวัฒนธรรม และต่างก็มีสมมติฐานว่าภาษาและวัฒนธรรมของงานต้นทางนั้นเกิดในแหล่งเดียวกัน ซึ่งเป็นแหล่งที่แตกต่างจากภาษาและวัฒนธรรมของผู้อ่านงานแปล

ผู้วิจัยเห็นว่าประเด็นที่จำเป็นต้องคำนึงในการวิจัยนี้คือ ต้องแยกแยะว่าการเจงนัย-แฝงนัยที่พบใน "กามนิต" มีสาเหตุมาจากภาษา (= ข้อ 4.3.2.1. Obligatory explicitations และ 4.3.2.2. Optional explicitations) หรือมีสาเหตุมาจากวัฒนธรรม (= ข้อ 4.3.2.3. Pragmatic explicitations) เราจึงจะสามารถตรวจสอบผลกระทบจากบริบททางวัฒนธรรมได้ และตรวจสอบได้ว่าเกณฑ์ของไรส์สามารถวัดได้อย่างพอเพียงและเหมาะสมตามสมควรแล้วหรือไม่

of repetitions), การเจงนัย (explicitation), การปรับตามชนบภาษาเป้าหมาย (normalization) (Laviosa-Braithwaite, 2000:289) มีนักวิชาการท่านอื่น ๆ เสนอสาขาลักษณะประการอื่น ๆ นอกจากนี้อีกคือ ทูริกกล่าวถึงการที่งานแปลโดนปริจเฉทต้นทาง "รบกวน" (interference) (Toury, 1995:275 อ้างถึงใน Laviosa-Braithwaite 2000:291) และชามากกล่าวถึงการกระจายของหน่วยภาษาเป้าหมาย ซึ่งเป็นการกระจายอย่างมีลักษณะเฉพาะที่เด่นชัด (distinctive distribution of target language items) (Shama'a, 1978:168-71 อ้างถึงใน Laviosa-Braithwaite, 2000:291)

กล่าวคือในกรณี “กามนิต” พากย์ไทย ภาษาที่ห่างกัน (อังกฤษ-ไทย) น่าจะทำให้พากย์ไทยมีการแจ่มชัดทางภาษา (linguistic explicitation) อันเป็นปรากฏการณ์ธรรมดาในการแปลทุกคู่ภาษา แต่สาเหตุทางวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกัน (อินเดีย-ไทย) น่าจะทำให้ปริเฉทพากย์ไทยละการแจ่มชัด (= แฝงนัย) ทางวัฒนธรรม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจะวิเคราะห์หาการละการแจ่มชัดทางวัฒนธรรมใน “กามนิต” พากย์ไทย แล้วตรวจสอบว่าเกณฑ์ของไรส์ยอมให้ปริเฉทเป้าหมายที่มีบริบททางวัฒนธรรมใกล้เคียงกับปริเฉทต้นทางละการแจ่มชัดทางวัฒนธรรมได้หรือไม่ โดยไม่ถือว่าเป็นความบกพร่อง

4.3.3 การแจ่มชัดทางวัฒนธรรมสังเกตได้ที่ใด

เราจะต้องสังเกตที่จุดใดของปริเฉทเป้าหมาย จึงจะพบการแจ่มชัดทางวัฒนธรรมได้ ผู้วิจัยสรุปจากเกณฑ์ของไรส์ และจากทัศนะของนักวิชาการท่านอื่นได้ว่า เราอาจพบได้ใน (Reiss, 2000a:76-7; Nida, 2000:11; Tymoczko, 1999:27) :

4.3.3.1 อุปกรณ์เชิงปรบท (Paratextual devices)

เราอาจพบการแจ่มชัดได้ใน paratextual devices เช่น เชิงอรรถ คำอธิบายท้ายบท ฯลฯ ผู้วิจัยถือว่าข้อความแจ่มชัดที่อยู่ในเครื่องหมายวงเล็บ ก็อยู่ในประเภทนี้ด้วย การแจ่มชัดในลักษณะนี้ อาจพบได้ทั้งการแจ่มชัดทางภาษาและทางวัฒนธรรม จึงต้องพิจารณาต่อไปอีกชั้น

4.3.3.2 คำแปลเชิงอธิบาย (Explanatory translation)

กล่าวคือ ผู้แปลอาจวาง “คำบ่งชี้” ประกอบไปกับคำที่ต้องการแจ่มชัด (identifiers / classifiers in apposition) ด้วยก็ได้ ตัวอย่างเช่น ขนมปังบาเกตต์ แม่น้ำเทมส์ กรุงลอนดอน

อนึ่ง ผู้วิจัยเห็นว่าข้อความในเครื่องหมายวงเล็บเป็น paratext ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยถือว่าหน้าที่ของ paratext เป็นสำคัญ โดยไม่คำนึงถึงที่ตั้งว่าจะปรากฏแทรกอยู่ในปริเฉท ล้อมติดปริเฉท หรือแยกต่างหากจากปริเฉท หน้าที่ดังกล่าวนี้คือ “การเป็นตัวกลาง” (mediation) ระหว่างปริเฉทนั้นและผู้อ่าน ตัวอย่างเช่น ในกรณีที่ผู้ส่งสาร (sender/ addressor) ของข้อความในวงเล็บนั้นเปลี่ยนไป มิใช่ตัวละครหรือผู้เล่า (narrator) ของปริเฉทที่อยู่ล้อม ในกรณีนี้ ข้อความในเครื่องหมาย

วงเล็บจึงทำหน้าที่อธิบายความหรือเจตนาปริเฉทเช่นเดียวกับเชิงอรรถ เพียงแต่แทนที่จะอยู่ "ล้อมรอบ" ปริเฉท ก็กลับมาแทรกอยู่ในปริเฉท ประชิดกับข้อความหรือคำที่มันขยายความ

ไรส์กล่าวว่า หากวัฒนธรรมของทั้งสองภาษาใกล้เคียงกันมากขึ้น เชิงอรรถและการแปลเชิงอธิบายจะจำเป็นน้อยลง (Reiss, 2000a:78)

ผู้วิจัยคิดว่า ไรส์กำลังคิดถึงบริบทการแปลเหมือนที่ไนดากล่าวไว้ ว่ามีสามลักษณะ (กรุณาดูแผนผังที่ 4)

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ในทัศนะของไนดา งานแปลที่ปริเฉทต้นทางและปริเฉทเป้าหมายมีภาษาที่ใกล้เคียงหรือห่างกันก็ตาม หากว่าวัฒนธรรมใกล้เคียง ก็ทำให้แปลได้ไม่ยากเย็นเท่างานที่ต้องข้ามทั้งกำแพงภาษาและวัฒนธรรม เช่น ปริเฉทภาษาอังกฤษแปลเป็นภาษาเยอรมัน เชิงอรรถและการแปลเชิงอธิบายอาจจะจำเป็นน้อยกว่าเมื่อแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย

แต่ดังได้กล่าวแล้วว่า กรณี "กามนิต" ไม่ตรงกับบริบทการแปลทั้งสามสถานการณ์ที่ไนดากล่าวไว้

แม้จะคล้ายกรณีที่ "ภาษาห่างกัน แต่วัฒนธรรมใกล้เคียง" (เช่น ฟินแลนด์และ สวีเดน ภาษาต่างกัน แต่วัฒนธรรมใกล้เคียง) แต่กระนั้น "กามนิต" ก็ยังมีข้อแตกต่าง เพราะวัฒนธรรมในปริเฉทต้นทางห่างจากผู้อ่านปริเฉทต้นทางและอยู่ในบริบทสังคมที่แตกต่างจากภาษาในปริเฉทต้นทาง (กรุณาดูแผนผังที่ 4)

ผู้วิจัยเห็นว่า ไรส์ไม่ได้คำนึงถึงกรณีพิเศษเช่น "กามนิต" เกณฑ์การประเมินคุณภาพงานแปลของไรส์ จึงไม่ครอบคลุมงานแปลในลักษณะนี้

งานแปลที่ภาษาห่างกัน แต่วัฒนธรรมใกล้เคียง เช่น กรณีการแปลงานจากภาษาสวีเดนเป็นภาษาฟินแลนด์ การเจตนาทางวัฒนธรรมในปริเฉทเป้าหมายอาจจะไม่มีเลยก็ได้ แต่ถ้าหากมี ก็น่าจะมีไม่มาก เมื่อประเมินตามเกณฑ์ของไรส์ หากพบการเจตนา ก็อธิบายได้ด้วยเกณฑ์ในหมวดปฏิบัตินิยม ข้อปัจจัยสถานที่ เป็นต้น แม้ว่าโดยทั่วไปแล้ว ไรส์จะไม่เห็นด้วยกับการเจตนาทางวัฒนธรรมในปริเฉทมุ่งรูปแบบ นอกจากจำเป็นจริง ๆ เพราะไรส์เห็นว่าปริเฉทประเภทนี้ควรแปลด้วยยุทธศาสตร์โน้มหาปริเฉทต้นทาง

แต่ในกรณี “กามนิต” การเจงนัยทางวัฒนธรรมในปริจเฉท เป้าหมายไม่น่าจะมี หรือถ้ามีก็น่าจะ “ลดลง” กว่าในปริจเฉทต้นทาง เกณฑ์ของไรส์ อธิบายการเจงนัยที่ลดหายไปนี้ ว่าเป็นการ “ละความ” เป็นความ “พร่อง” ทั้งนี้เพราะ เกณฑ์ของไรส์ ไม่ได้คำนึงถึงงานแปลที่ปริจเฉทต้นทางมีการเจงนัยทางวัฒนธรรม จึงถือว่าข้อความที่เจงนัยทางวัฒนธรรมในปริจเฉทต้นทาง เป็นส่วนหนึ่งของปริจเฉทต้นทางที่ต้องแปลมาสู่ปริจเฉทเป้าหมายเพื่อลดมูลภาพทางอรรถสาร ตามเกณฑ์ของไรส์ ถือว่าการ “ละ” ข้อความดังกล่าวถือเป็นความบกพร่อง ทำให้ผู้อ่านปริจเฉทเป้าหมายไม่ได้รับอรรถรสและอรรถสารเสมอกับผู้อ่านปริจเฉทต้นทาง และเป็นการแปลโดยใช้ ยุทธศาสตร์โน้มนหาปริจเฉทเป้าหมาย ซึ่งไรส์เห็นว่าไม่สมควรใช้ในการแปลปริจเฉทประเภทมุ่งรูปแบบ

แต่สมมติว่าแปลโดยใช้ยุทธศาสตร์โน้มนหาปริจเฉทต้นทาง ตามที่ไรส์สนับสนุน ก็ต้องคงการเจงนัยทางวัฒนธรรมไว้ เพื่อให้ผู้อ่านปริจเฉทเป้าหมายได้รับอรรถรสและอรรถสารเดียวกันกับผู้อ่านปริจเฉทต้นทางและจากมุมมองเดียวกัน

การเลือกใช้ยุทธศาสตร์การแปลแบบใดแบบหนึ่ง ย่อมส่งผลกระทบต่าง ๆ หลายประการ (Reiss, 2000a:23) และกระทบต่อการตัดสินใจว่าเป็น และสมควรเจงนัย-แฝงนัยทางวัฒนธรรมหรือไม่ ดังที่ผู้วิจัยได้อธิบายไว้ข้างต้นนี้

การที่ผู้แปล “กามนิต” ใช้ยุทธศาสตร์การแปลตรงข้ามกับที่ไรส์เห็นว่าเหมาะสมสำหรับปริจเฉทมุ่งรูปแบบ จึงส่งผลกระทบต่อประเมินคุณภาพงานแปล “กามนิต” ตามเกณฑ์ของไรส์ ผู้วิจัยพบว่าข้อบกพร่องที่เกณฑ์ของไรส์ตรวจพบในการแปล “กามนิต” มักเกิดจากยุทธศาสตร์การแปลที่ไม่ตรงกันกับทัศนะของไรส์

ปัญหาในการนำเกณฑ์ของไรส์มาใช้ประเมินคุณภาพงานแปลเรื่อง “กามนิต” คือผู้ประเมินยังพบประเด็นที่คลุมเครืออยู่ว่า ในขณะที่กามนิตโน้มนหาวัฒนธรรมอินเดีย ผู้ประเมินจะมองว่าผู้แปลกามนิตกำลังโน้มนหาปริจเฉทต้นทางพากย์อังกฤษ (ซึ่งเป็นการทำตามเกณฑ์ของไรส์สำหรับปริจเฉทมุ่งรูปแบบ) หรือจะมองว่ากำลังโน้มนหาปริจเฉทเป้าหมายพากย์ไทย (ซึ่งไม่ตรงกับแนวทางที่ไรส์เห็นว่าเหมาะสมนำมาใช้เวลาแปลปริจเฉทมุ่งรูปแบบ) ซึ่งก็คือต้องหาคำตอบให้ได้ก่อนว่า “ตัวกำหนดนอกภาษา-ปัจจัยผู้ฟัง” คือใคร ผู้ฟังปริจเฉทต้นทาง (=ผู้อ่านปริจเฉทต้นทาง) นี้คือ ชาวอังกฤษ หรือชาวอินเดีย

และเมื่อตอบว่า "ชาวอังกฤษหรือผู้พูดภาษาอังกฤษ" งานแปลก็ควรสื่อสารให้รู้
ได้ว่าผู้พูดปริศนาค้นทางเป็นชาวอังกฤษ และดังนั้นคำเจงน้ายเพื่ออธิบายแก่ผู้
พูดชาวอังกฤษ จึงควรคงอยู่ใช่หรือไม่ หากไม่พบก็น่าจะถือว่าเป็นข้อบกพร่อง